

ШОЪЛ ТАВЫСЫ

РЕСПУБЛИКАЛЫК
ЯМАГАТ-ПОЛИТИКАЛЫК ГАЗЕТА

ГОЛОС СТЕПИ

РЕСПУБЛИКАНСКАЯ
ОБЩЕСТВЕННО-ПОЛИТИЧЕСКАЯ ГАЗЕТА

№ 4 (9004)

1 ФЕВРАЛЬ

2024 йыл

КИШИ ЮМА

УВЫТ АЙЫ

1931-нши йылдан алып шыгады

РОССИЯ – ОРТАК БААЛЫКЛАР ЭМ МАДАНИЯТ БИРЛЕСТИРИЛГЕН УЙКЕН АЪЕЛ

ДАГЕСТАНДА ОБЪЗГЕРИСЛИ ЙЫЛ БУ КУЪН БАСЛАНАДЫ

ДР АЪКИМБАСЫНЪ СОВЕТИНДЕ

Туънегуън, 31-нши январь куънинде, Дагестаннынъ бас каласы Махачкалада республикалык билимлендирув орталыгында Дагестан Аъкимбасындагы Илми эм билимлендирув Советинде уйкен оълшемли шара озгарылды.

Оны уйгынавшылар билимлендирув тармагынынъ туърли йоллары эм етисуввлери бойынша 22 экспозициялар выставкасын аъзирледилер.

Кенъестинъ пленарлык кесегинде Аъел йылына эм билимлендирув тармагында 2023-нши йылда етискен уъстинликлерге багысланган сораулар ойланды.

Ис куънделигиндеги темалар: балалардынъ эм яслардынъ тербиялавында эм кеспи сайлавында аъелдинъ эм насихатшылардынъ туткан орыны, окувшылар ушинъ «Меним Дагестаным. Мен яшайтаган ер» проектинъ яшавга шыгарудынъ сырагылары.

Дагестан Республикасынынъ билимлендирув эм илми министри Яхья Бучаев Дагестанда Окутувшы эм насихатшы йылынынъ сырагылары эм республикадынъ билимлендирув тармагы оърленувининъ бас йоллары акында доклад пан шыгып сойледи.

Шара педагогикалык кулъкшыларына патшалык эм ведомстволык савгалар тапшырув ман тамамланды.

Оъткен йылдынъ ноябрь айында РФ Президенти Владимир Путин 2024-нши йылды Аъел йылы деп белгилев акында указ астына кол баскан. Ондай карар кабыл этилинип алынган аъелди коршалавда патшалык политикады яов эм аъдеттеги аъел баалыкларды саклав мырат пан.

Москвада Аъел йылын шатлыклы ашувга багысланган шарада Владимир Путин аъел баалыклар ямагатты бирлестиретеганын, Россия – ол ортак баалыклар ман эм маданият пан бирлестирелген уйкен аъел экенин белгиледи.

Дагестанда Аъел йылы офици-

аллык аъде буъгуън, 1-нши февральде басланады. Онынъ ашылувы шатлыклы аъде Орыс театрында озгарылмага каралады, онда ДР Аъкимбасы Сергей Меликов ортакшыламага каралады.

Шара озгарылув барысында прикладной искусство выставкалар, аъелге багысланган балалар суввретлери, солай ок концерт программасы эм коьплеген баска затлар уйгыналаяк.

Мунда шакыртылган конаклар арасында коьп балалы аъеллер эм шара катнасувшыларынынъ ювыклары, солай ок эсейген яшавшылар болаяклар.

Тувган ошактынъ йылувы

Россия Федерациясыннынъ Президенти Владимир Путиннинъ буйырыгы ман 2024-нши йыл Аъел йылы деп белгиленген.

Аъел – аър бир аъдемнинъ яшавында энъ де баалы эм маънели. Аъел – негизлердинъ негизи, суъйимнинъ, коьтергишлединъ булагы, ол балага баъри керекли аъдемшилик касиетлерин береди, ол танълыкты эм ийгиликти тербиялайды. Берк, татым аъел миллеттинъ байлыгы болады, неге десе оннан басланады уйкен эдинъ куъши эм онъайлыгы.

Аъел йылында аъдетли аъел баалыкларын саклавга уйкен эс этилинеди. Сол баалыкларга суъйим, алаллык, сыйлав, бир-бирин анълав эм коьтергишлев бойсынады. 2024-нши йыл Аъел йылы деп белгилеуви – бизим элимизге бек маънели озгерис. Сол аъел баалыкларын беркитувге аъли де бир абыт болады.

Янъыларда Ногай патшалык театрынынъ эм «Айланай» ансамблининъ меканында «Тувган ошактынъ йылувы» деп аталып, Аъел йылынынъ ашылувына багысланган бек йылы эм ийги шара оьгти. Шарады Ногай район администрациясы, Хатынкызлар совети, Ногай патшалык театры эм «Айланай» фольклор этнографиялык ансамбли уйгыналадылар. Мунда Ногай районнынъ сыйлы, атаклы, ясларга коьрим болган врачлар, окутувшлар, артислер династиялары, солай ок коьп балалы, согыс спецоперация катнасувшыларынынъ аъеллери шакырдылар. Йыйылганлар юрегиндеги уйкен сый эм йылувык пан Абдурахмановлардынъ врачлар аъелининъ негизин салувшы Асрет Сарсеевнага, Кокенеевлердинъ окутувшылар, Ваисовлардынъ эм Джумакаевлердинъ артислер аъеллер вакиллерине каралдылар. Олар – оъз исининъ усталары, сайлаган кесписине ала-

болган несилди тербиялаганлар, алдыларына салган мыратларга кеше-куъндинъ арымай-талмай куъш салув ман етискенлер. Бу аъеллерди бизим Ногай районнда биледилер эм сыйлайдылар.

Элимизге кыйынлы заманларда оны коршаламага турган йигитлердинъ де аър бириси биз ушин баътир, оларды тербиялаган аналардынъ алдында кайсымыз да басымызды тоьмен иемиз. Бу куънги шарада СВО катнасувшысыннынъ анасы Роза Аджимуллаева, СВО катнасувшысы Тимур Сабутовтынъ аъели, тагы да коьп балалы Чекочлардынъ, Адисовлардынъ, Башантавовлардынъ, Болатов-

лардынъ, Койлебаевлердинъ аъеллери де катнастылар. Оларга Ногай район администрациясыннан эм «Дагестаннынъ хатынлар союзы» Дагестан регионалык ямагат организациясыннан Разылык хатлар тапшырылды. Шатлык иелерине йылы йоравларын «Ногайский район» МР администрациясыннынъ аъкимбасынынъ орынбасары Баймагомед Ярлыкапов, ДР Ямагат палатасынынъ агзасы, Хатынкызлар советининъ председатели Асият Манкаева, РФ ат казанган маданият кулъкчысы Нарбике Муталлапова, Ногай район билимлендирув боьлигининъ етекчисининъ орынбасары Медина Гапарова, «Шоъл тавысы» республика-

лык газетасынынъ бас редакторы Эльмира Кожеева, КЦСОН орталыгынынъ етекчисининъ орынбасары Зарема Шувакова, Ногай патшалык театрынынъ етекчисининъ кулъкыгын кесек заманга юритувши Саида Джумакаева, «Айланай» ансамблининъ етекчиси Мурат Ваисов, «село Терекли-Мектеб» СП МО администрациясыннынъ кулъкчысы Марина Мурзагишиева айттылар. Аъел наъсибининъ сырларын, оъз насихатларын, йоравларын конаклар да айтып оздылар. Шарады Ногай драмалык театрынынъ артислери Исмаил Балъгишиев эм Райганат Оразбаева юриттилер. Оъз йырларын ДР ат казанган артисти Фатима

Нурлубаева, «Айланай» ансамблининъ солисти Азиза Межитова, «Дагестаннынъ яны» баргысыннынъ иеси Роза Колебаева савкатладылар.

Ногай театрынынъ артислери Оразбике Кокоева, Бурлиант Нургишиева, Гульназ Теркеева эм Арслан Межитов спектакльдерден узиклер коьрсеттилер эм оқыдылар.

Аъел йылынынъ ашылувына багысланган шара аъеллердинъ кенъ катнасувы ман оьгти. Тек биргелесип биз алдыга абытлар алармыз, районимыздынъ онъайлы келесектегисин туъзермиз.

Н.КОЖАЕВА.

Суъвретте: шара катнасувшылары.

ДР БАС КАЛАСЫНДА

Ямагат яклав штабы ашылды

Махачкалада шатлыклы аялда Дагестан Республикасынын ямагат яклав Штабы ашылды. Шарада ДР Акимбасы Сергей Меликов ортакшылык этти.

Штаб активистлер эм волонтерлар йыйылыскан, яны партиялык проектлерди эм куын алиндеги баславларды яшавга шыгаруу майданы боляк. Мунда ямагат организациялар, власть органлар вакиллери мен йолгыслар, тоьгерек столлар, лекциялар, дискуссиялар, семинарлар эм мастер-класслар озгарылактар.

Штабтын етекшиси – Дагестан акимбасы Сергей Меликов, а бу органнын башшысы ДР Халк Йыйынынын депутаты Магомед Магомедов болдылар.

Мунда куллык этуув эм уйретуув ушин яракланган мультимедийный заллар, спикер-заллар, тоьгерек столлар озгаруу ери эм яслар зонасы боляк.

Штабтын структурасына Ямагат приемный киргистилген. Онда, республиканын министрстволар эм ведом-

стволар вакиллери касында болып, баъри дережелди депутат куллык этеелер. Шара барысында Сергей Меликовка «Запомним своих!» деген проекти яшавга шыгарылактар.

Онын мырады – ян берген СВО катнасушыларынын атларын омирлетуув.

Оннан баска болып, Штабтын яслар майданы болякты билдирди. Мунда яслар озлери туурли тармактарда яны билимлер алуу ушин кызыкты адемлер мен йолгысаяктар.

Дагестан етекшиси Штабта белгиленген проектлер баслаушыларына разылыгын билдирди эм олардын баъри ой-токтасларын яклады.

Соны ман бирге регион етекшиси республиканын йыллар узагында йыйылган маьселелери акында да мутпага ярамайтаганын белгиледи. Онын ойы ман, граждандардын маьселели соравларын шешууде власть органдарынын яшавшылар ман тар байланысы уйкен орынды тутады. Сол мырат пан Штабта Ямагат приемный аьрекет этип баслаган.

НОГАЙ РАЙОНЫНДАГЫ РОССИЯДЫНЪ СОЦИАЛЛЫК ФОНДЫНЫНЪ КЛИЕНТ СЛУЖБАСЫ БИЛДИРЕДИ

Тоьлевлер оьлшеми арттырылактар

2024-нши йылдын 1-нши февралыннан алып миллионлаган россиянлылардын алактаган кайбир тоьлевлер оьлшеми оьстириледи. Сонын акында билдирди «Шоьл тавысы» газетасына ДР-нын Ногай районы бойынша Россиядын социаллык фондыннын клиент служба-сынын етекшиси Мадина Абдулалимова. Онын айтувы ман, кайбир тоьлевлер 7,4 процент кадериндей оьстирилеек. Бу арттыруу оьлшеми оькиметтин карары ман оьткен йылдын инфляция дережеси акында Росстаттын билдируу-лери негизинде токтастырылган. Бу йылдын басынан алып, январь айында озгарылган пенсиялардын индексациясын эм яшав ушин энъ кишкей оьлшемде тийисли шыктаж туьрленислери орын тавып (олар бойынша коьплеген социаллык тоьлевлер эм яклав шаралар эсапланады), коьлемлик арттыруулардын экинши толкыны.

Бас деп мундай индексациясын озгарылувы сакалтыгы болган адемлер, согыс урыслар ветеранлары, Уллы Аталык согыс катнасу-

шылары эм федераллык льготалар ман пайдалануу ыхтыяры барларга заьлимдей коьмек. Йогарыда белгиленген граждандар пенсияга коьм-ша эсабында ай сайынлык акшалай тоьлевлер алактар. Февральде тоьлев-лей болып, 7,4 процентке арттырылактар.

Ай сайынлык акшалай тоьлев мен бирге Социаллык фонд социаллык буйымлар ман пайдаланууда индексация озгарады: тегин эсабында дарманлар эм медициналык издел-лялар, санаторийге путевка берууде яде кала туьбинде электричка ман пайдаланууда. Ыхтыярына коьре, бу ерде толысынша яде кесек эсабында акшалай алмага да болады.

Февраль айында ана капиталы да 7,4 процентке арттырылактар. Боьтен де мундай арттыруу маткапитал амаллары ман аьли ушин бир де пайдаланмаган аьеллерди куьтеди. Ондай аьеллер ушин маткапитал 43,4 мынъ маьнет акшага оьстирилеек эм 630 мынъ маьнеттен артык боляк. Эгер арттырылган маткапитал экинши балага кепленген эм сон-

да сертификат бойынша бир шыктажлар да йок болса, бу оьлшем 57,4 мынъ маьнетке, 833 мынъ маьнетке дейим оьстирилеек. Сертификатка толы тувыл акша кадерин саклаган ата-аналарга февраль айында калган амаллар индексацияланактар.

Янъыларда балалар тувган аьел-лерде, маткапиталдан баска болып, бир неше кайбир тоьлевлер каде-ри де арттырылактар. Айтпага, Социаллык фонды ислемейтаган ата-аналарга 1,5 ясына дейимги балага карав бойынша ай сайынлык пособиеди, бала тувууда яде сакламага бала алууда берилетакан, солай ок шаркы авыр болуу эм бала табуу бойынша бир кере берилетакан пособиеди арттырактар. Бу баъри тоь-левлерге, баскалардай болып, 7,4 процент кадериндей индексация озгарылактар.

Бу баъри тоьлевлер билдирил-мей тоьленеек, сонын ушин россиянлылар, индексация озгарылып, оларды яны оьлшемде алуу ушин бир ерге де бармага яде кайдай да болсын аьризелер язбага керек тувыллар.

РАЙОН ЕРИНДЕ

Авыллар коьрки ярастырылактар

Оьткен 2023-нши йылда район Капиталлык курылыс боьлиги мен аз куллык этилинмеди, айтпага, Терекли-Мектеб авылындагы Орталык стадионынын курылысы тамамланды, Терекли-Мектеб эм Нариман авылларында асфальт тоьселди автокоьлик йолы капиталлык аьлде ярастырылды. Оннан озгелей, Терекли-Мектеб авылынын Капаев орамында тротуар салынган эм Орталык стадионы кораланган.

Орталык стадионынын курылысы 2022-нши йылда басланган. Стадионнын ерин ялган оьлен мен эм адемлер шабатаган йолга резининин увактарын тоьсер ушин йылы куьнлер керекли болган, сога коьре контракт болжалы созылган. Обьектин смета бойынша баасы – 46469 мынъ маьнет акша.

Проект бойынша ялган оьлен тоьселген ойнайтаган ер, резининин увактары тоьселген шабатаган йол,

каравшыларга олтырып карамага ер, спортсменлерге кийимин авыстырмага боьлме, сув йылгыратаган лотоклар, электроярык пан канаттавына бургылар ерлестируув каралган эди. Косымша келисуув мен бетон тамы, табло каралган. Бу куллыклардын баъриси де этилинген эм стадион толы кепте аьрекетлейди.

Йолларга асфальт тоьсеви мен капиталлык ярастырылувы Нариман авылында 1200 квадратлы метр ерге этилинген, асфальттын калыныгы 6 см, смета бойынша баасы 1689 мынъ маьнет акша. Тагы да Терекли-Мектеб авылынын Курманалиев (2525 квадратлы метр ерине, смета бойынша баасы 2958 мынъ маьнет акша), Садовая (830 квадратлы метр еринде, смета бойынша баасы 1064 мынъ маьнет акша), Северная (8400 квадратлы метр ерине, смета бойынша баасы – 9208,5 мынъ маьнет

акша) орамларында йоллар ярастырылган. Баъриси бу ислерге 14920 мынъ маьнет акша шыгарылган. Бу йолларга тоьселген асфальттын калыныгы 6 см болады.

Капаев орамына салынган тротуардын смета бойынша баасы – 539 мынъ маьнет акша.

Орталык стадионынын япсарларын коралав эм тротуарлы плиталар тоьселген майданды аьзирледин смета бойынша баасы – 6000 мынъ маьнет акша. Тротуарлы плита тоьселген майданнын оьлшеми – 250 метр.

Район Капиталлык курылыс боьлиги 2023-нши йыл планга алынган баъри куллыкларды толтырды. Нариман авылында авыл маданият уйининин капиталлык ярастырылу-вы да сол боьликтин етекшилиги астында этилинди.

А.ТАНГАТАРОВ,

Ногай район ОКС етекшиси.

УЛЛЫ АТАЛЫК СОГЫСЫ

Эсимизде дайымларга сакланган куьнлер

Канътар айынын 27-нши куьнинде Ленинград каласын корсалануудан босатувынын 80 йылыгы оьтти. Бу каладын яшавшыларынын, коршалавшыларынын эм босатуушыларынын баьтирлиги элимиздин баъри ерлеринде эске алынды.

– Бу куьн айлак та маьнели деп саналады. Онын маьнелигин бир зат пан да оьлшеп болмаймыз, тек сол йылларда корсаланган Ленинградтын аьр бир яшавшысынын сезимлери мен. Кала оьлшемеге болады 80 йылдын артында явдын корсалавыннан босатылган. Онын уллы бактысы, куьресууви эм баьтирлиги, онын еньюви савлай дуниядын, бизим элимиздин тарихинде кайгылы эм яркын бети болып калактар, – деп айтты Россия Президенти Владимир Путин.

Элимиздин башшысы Санкт-Петербургта болган шарада катнасты.

Бу маьнели куьнге багысланган шаралар Ногай районынын китапханаларында да оьтти. Терекли-Мектеб авылынын балалар китапханасында Ленинград каласын корсалануудан босатувынын 80 йылыгына багысланган шара озды. «Блокада оьтпеге» деп аталган Савлайроссиялык акциясына коьсылып, китап-

хана етекшиси З.Джумалиевадын, методисти Т.Ярлыкпаванын, китапхана куллыкшысы К.Саллыбаеванын уйгынлавы ман кызыкты шара озгарылды. Китапхана куллыкшылары «Ленинградтын баьтирлери алдында басымызды иемиз» деп аталган выставка аьзирленгенлер. Шарада Кадрия атындагы мектебтин окуушылары катнастылар. Окуушыларга согыстын кыйынлы куьнлери, корсаланган калада яшакан балалар акында Т.Ярлыкпаваны хабарлады. Кишкей кызалак Таяна Савичевадын аьли акында хабарды балалар кайтип ийги этип тынъладылар. Сол аьелдин тарихи акында суьвретлер баьрисинин юрегине де тийдилер. Балаларга блокадада кайтип оьтпекти кишкенекей кесеклерге боьлетаканын да айттылар, сога коьре берекеттин баасын билууде керектин анълаттылар. Китапхана куллыкшылары балаларга кесек оьтпектерди пайладылар, сол заманнын кайдай кыйын болганын коьрсеттилер. Оьтпектин кесеге – ленинградшылардын баьтирлигинин эм шыдамлыгынын, уллы Аталык согысынын кыйынлы озгерислеринин белгиси.

Г.БЕКМУРАТОВА.

Суьвретте: шарадан коьринис.

2-нши ФЕВРАЛЬ – СТАЛИНГРАД СОГЫСЫНДА СОВЕТ АЬСКЕРЛЕРИНИНЬ ЕНЪУЬВИ

Эстен кетпес эл данъклығы

Сталинград уьшин согыс савлайы Уллы Аталык согысынын тарихинде маьнели орынды бийлейди. Сталинград туьбинде совет аьскерлери немец-фашист аьскерлерин бузгышлавы сав Экинши дунья согыс аьрекетин тамырыннан туьрленткен эм ызында гитлерши Германияды толы кепте енйлуьвге еткерген.

Немец-фашист командованиеси 1942-нши йылдынъ язында СССР кубыласында совет аьскерлерин бузгышламага ниетленген эди. Адольф Гитлер Сталинградты колына алып, соны ман РСФСР-дынъ орта кесегин Кавказдан айырмага деп план курган эди. Сталинградка карап вермахтынъ эм СС аьскерлерининъ айлак бек уйкен куьшлери йибериладилер. Сога Германия союзниклери болган Венгрия, Италия, Румыния, Финляндия эм Хорватия армиялары да косыладылар. Душпан шапкынлыгы 1942-нши йылдынъ 17-нши июлиннен 18-нши ноябрине дейим юритилген. 1942-нши йылдынъ ноябрь айына Сталинград районьнда 987 300 яв куьшлери ййылыскан эдилер.

Сталинград согысында катнаскан кызыл аьскершилерининъ саны душпандыкыннан кем болган. Басында баьриси 386 мынъ аьдем эди, 1942-нши йылдынъ ноябрь айына Сталинград беттеги совет аьскерлерининъ саны 780 мынъга етискен.

1942-нши йылдынъ 13-нши августыннан алып Сталинград фронтын алдынгы патша армиясыннынъ унтер-офицери, Граждан согысыннынъ катнасушысы, Кызыл Аьскер сырасында аьскершиден генерал дережесине дейим етискен

генерал-полковник Андрей Еременко басшылаган. Еременкодынъ етекшилиги астында совет аьскерлери Сталинград туьбинде гитлершилердинъ алдыга баруын уьш айдан артык заман иркип турганлар.

Сталинград согысында маьнели орынды туткан явдынъ 6-ншы армиясын Германиядынъ энъ де талаплы аьскер етекшилерининъ бириси деп саналаган Фридрих Паулюс басшылаган. Тап сол Паулюстынъ 6-ншы армиясы (баьриси 330 мынъ аьскершилер) Сталинград туьбинде Кызыл аьскери мен курсавга алынган. Дурысында, Паулюс Гитлерге Сталинградтан кери таяйык, немец аьскерлерининъ енйлуьвине кавыфлык тувдырмайык деп бир неше кере билдирген. Болса да фюрер Сталинград туьбинде энъ ызына дейим согысуьвга буйырык берген. Соьйтип ол Паулюстынъ армиясын кайгылы бактыга йольктырган. Гитлер, генерал есирге туьспесин деп, 1943-нши йылдынъ 30-ншы январинде ога фельдмаршал деген аьскер дережесин берген. Сога да карамастан, Паулюс экинши куьн ок та есирге озьыхтыяры ман туьскен, неге десе онынъ курсавда калган армиясыннынъ аьли-куьни айлак та бек осал эди. 1943-нши йылдынъ 2-нши февра-

линде Сталинград туьбиндеги немец-фашист аьскерлери толы кепте бузгышланады. Гитлер сол себептен сав Германия бойынша уьш куьнге кайгырув куьнлерин билдирген.

Кызыл Аьскердинъ енъуьви Совет Союзынынъ халклар ара абырайын оьрге коьтерди. Сав дунья халклары Эдил йылга бойында бардырылган уллы согыстынъ артыннан карап турдылар. Совет халкыннынъ енъуьвине Гитлерге кар-

сы биригуьвдинъ катнасуьшылары болган элдердинъ етекшилери йогары белги бердилер. Сталинград согысыннан сонъ, США эм Великобритания Европага озь аьскерлерин йибериуьви акында берк карар алдылар. 1943-нши йылдынъ язында союзниклер Сицилияга кирдилер эм тезден Италида Бенито Муссолининдинъ фашист властин тайдырдылар.

Совет халкы эм Кызыл Аьскер уьшин Сталин-

град согысы бир заман да эстен кетпес эл данъклығына айланды. Сталинград орамларында эм уьйлеринде бир-бирининъ ийинлерине тийип, Совет элининъ баьрли халкларынынъ ваькиллери де баьтирлерше согысканлар. Сол себептен Сталинград согысында енъуьв совет амагатын мукаят та бирлестирди. Мунда ногай йигитлери, «Данъклык» орденининъ толы иеси Ахмат Сулейманов, Енъуьв параднынъ ортакшысы Кош-

манбет Кидирниязов, Асан Межитов, Якуб Оразакаев, Шота Ярлыкапов, Байту Кельдасов эм коьп баскалар канын-янын берип согысканлар. Сталинград туьбинде ногай уьйлары да азиз янларын берип, дайымга калганлар. Бу согысларда ян берген лейтенант Абдулкерим Эдильбаевтинъ туькумы Мамай тоьбедеги Данъклык залындагы эстеликли кызыл байраklarдынъ бирисинде дайымлыкка язылган.

БИЗИМ ЙИГИТ БАЬТИРЛЕР

Аталыгы уьшин берилген яс ян

Яшав. Аьдемнинъ бактысы. Бир аьлемет затлар. Аьр бир аьдемдики баска. Ер юзинде бирдей бактылы аьдемлер йок болса ярайды. Оьзек те, уаслар бардыр, ама сол да бир кишкей ерде бирдей болып кететангандыр. Аьдемлердинъ яшавлары бир-бириси мен байланыслы, соны ман бир инсан да эрисип болмайды. Бакты аьдемлерди бир ерлерге элтемеге де, сав яшав оьмирлери бойынша байланыстырмага да болады. Болса да, аьр бир яратылган аьдемнинъ озьининъ оьтпеге керек йолы бар...

Озып кеткен йылдынъ карагыс айынынъ 6-ншы куьнинде Карагас авылында балалыгы, яслыгы озган Артур Круптурсунов Украина еринде тыншышы халкты нацистлердинъ зорлыгынан босатаман деп, согыс спецоперациясында катнасып, яс янын йигитлерше берди.

Аьли меним соьзим онынъ акында эм макалам да Баьтир йигитке багысланады.

Артур Нургиси увьлы Саратов областининъ Петровский районнынъ Григорьевка деген авылында тувган. Сол йылларда аьел басы Нургиси хатыны Кушлихан ман тувган яклардан алыс ерлерде яшайтаган эдилер. Круптурсуновлардынъ яс аьелинде эки бала: кызы Анжела ман увьлы Артур тербияланатаган эди. Круптурсуновлардынъ аьели тыншы яшав йолын оьтпеди. Аьел басы Нурги-

си яшавдан айлак яслай кателенип кетти. Кушлихан да, эри яшавдан тайганнан сонъ, колындагы эки яс аьвет пен алыс якларда турып болмады, озьининъ тувган-оьскен Карагас авылына коьшип келди. Мунда онынъ аьптеси, аданасы, синьлиси яшайтаган эдилер. Бир атадан-анадан тувган инсанлар бир-бирисине тирев эм яркав болдылар. Ата юртга аданасынынъ, синьлисининъ эм онынъ балалары оьстилер. Сонъында аьр бириси уьйли болып, бир-бирисининъ янында яшав оьмирлерин суьрдилер. Ялгыз Кушлиханга балаларды оьстирмеге кайдай кыйын болганын тек оьзи мен Кудай биледи. Сол йылларда Кушлиханга авылдас болып турганлар, онынъ кайдай йигерлиги, балаларын аштан, яланъашлыктан саклаганы акында айтадылар. Ол оькимет кулыкта илемесе де, бир куьн де балаларыннынъ керексинъуьвин канагатламай калмаган. Бир кулыктан да кажынмаган, бир аьрекетти де кыйын деп айтпаган. Сондай кулыксуьерликти Артурда да коьрмеге болатан эди, ол да, тап анасындай болып, янып-куьйип кулыктын бардырар эди.

Карагас авыл орта мектебинде Артур акында тек йиги соьзлер айтадылар. Ол мектебте окыйтаган заманларында бек йигерли, йолдаска алааллык пан караган, кыйын ерде колын созып билген, спорт пан каьрлеген йигерли бала эди.

Оны оқыткан оқытуьшылардынъ бириси тувра окув йорыгы болган сабакларды Артур куьшли билгени акында бизи мен боьлиседи.

Мектебти уьстинлики оқып битиргеннен сонъ, Артур Нургиси увьлы Круптурсунов Астрахан каласындагы окув ошагынынъ «автомеханик» кесписине уьиреттаган боьлигинде оқып, билим алды.

Артур анасы Кушлиханнынъ оьктемлиги эм уйкен куьези эди. Бу куьнлерде олар экеви де дуньядан кешкенлер.

Мен оьзим Кушлиханды аьруьв

таныган аьдемлерден боламан, ол меним нагаш юргымнынъ бириси эди. Оьзи де ата-анадан яслай етим болып калганлардан. Биревге де ясыртын тувыл, меним Кушлихан-абам яшавдынъ ашшысын да, таьтлысын де таткан, кайдай кыйынлыкты да басыннан оьткерген аьдем. Яшав оны кайсы яктан да каты сынаган, ама ол бир ерде де яшавга шагынганын эситпегенмен. Оьзининъ балаларына тийисли билим де берип, увьлын да, кызын да окув ошакларында оқыткан эм колларына кеспи де алдырган. Сол затлар баьриси де онынъ куьш салувы ман болган.

Ялгыз хатын болып, Кушлихан айлак йигерли йигитти тербиялаган эди. Артур, СВО басланган заманда, сонда Элди коршалава бараягын озьининъ хатыны Залинага билдирген эди. Оьзек те, бир инсан да сондай аьытты якламайды, биз хатынлар аьр бир ювык эр киси янымызда болганын суьемиз, ама яшав баска затларды талаплайды. Йигитлер элди коршалавага шыкпаса, ким бизди якламага керек.

2022-нши йылдынъ кырк кийик айынынъ ишинде Артур Круптурсунов Украина еринде озатаган согыс спецоперациясына кетеди. Ол контрактлы ис аьрекетти баслайды, баслап, контракт уьш айга, сонъ тагы да эки кере уьш айга басылады. Сонъгы контракт болжалы онынъ яшав оьмирин уьзди.

Токтады Артурдынъ юрек урувы, калды колында атылмаган савытсадагы.

Уьшинши контракттынъ болжалы 2024-нши йылдынъ каньтар айынынъ 20-ншы куьнинде битпеге керек эди...

Уьшинши контрактка кол баса-якта ол ювыкларына: «Бу, мен кол баскан, ызгы контракт, соны ман уьйимде, балаларымнынъ янында турарман,» деп айткан, сендирген соьзлери эстелик болып калдылар...»

Артур ис аьрекетин бардырган «Ахмад» аьскер куьбининъ агзаларыннынъ арасында онынъ йиги аты, йигерли касиети, алааллыгы акында эс калды.

Артур Элди коршалава алды сырларда болып, йолдаслары арасында сый казанып, (аьскер сыраларында болганда Артурдынъ «гаишник» деген позывной аты болган) йыракларга кетип калды. Йигит оьлди, калды йиги аты халкына, аты алтын аьриплер мен Россия тарихинде язылып кала-як. Мутылмайды ондай йигитлердинъ эткен ислери, саклайды онынъ яркын эстелигин ювыклары, тар курсакта бир яткан аьптеси, ян косагы эм эки увьлы ман бир кызы...

ГАЛИМА САГИНДИКОВА,
РФ Журналистлер соьюзининъ агзасы.

Суьврете: Артур Круптурсунов.

ЕРЛИ САМОУПРАВЛЕНИЕ

РЕШЕНИЕ

СЕССИИ СОБРАНИЯ ДЕПУТАТОВ МУНИЦИПАЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ СЕЛЬСКОГО ПОСЕЛЕНИЯ «СЕЛЬСОВЕТ КОКТЮБИНСКИЙ» № 59

«19» декабря 2023г.

с.Нариман

«О внесении изменений в бюджет муниципального образования сельского поселения «сельсовет «Коктюбинский» на 2023 год»

В соответствии с Бюджетным кодексом РФ, Уставом МО СП «сельсовет Коктюбинский» Ногайского района РД Собрание депутатов МО сельского поселения «сельсовет Коктюбинский» Ногайского района РД

РЕШАЕТ:

Председатель сельского Собрания МО СП «сельсовет Коктюбинский»
Глава администрации МО СП «сельсовет Коктюбинский»

1. Внести изменения в бюджет МО СП «сельсовет Коктюбинский» Ногайского района на 2023 год с учетом переданных сельскому поселению субсидий из республиканского бюджета и местного бюджета МР «Ногайский район» РД согласно приложений №1, № 2.

2. При расходовании средств за 2023 год использовать остаток денежных средств на счете на 0.1.01.2023 года в размере 115894,00 рубля.

3. Опубликовать настоящее решение в республиканской общественно-политической газете «Голос степи».

АЗИМОВ А.Б.

СУЮНДИКОВ З.Б.

РЕШЕНИЕ

СЕССИИ СОБРАНИЯ ДЕПУТАТОВ МУНИЦИПАЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ СЕЛЬСКОГО ПОСЕЛЕНИЯ «СЕЛЬСОВЕТ КОКТЮБИНСКИЙ» № 59

«19» декабря 2023г.

с.Нариман

«Об утверждении бюджета муниципального образования сельского поселения «сельсовет «Коктюбинский» на 2024 год и на плановый период 2025-2026 годов»

В соответствии с Бюджетным кодексом РФ, Уставом МО СП «сельсовет Коктюбинский» Ногайского района РД Собрание депутатов МО сельского поселения «сельсовет Коктюбинский» Ногайского района РД

РЕШАЕТ:

1. Принять бюджет МО СП «сельсовет Коктюбинский» Ногайского района на 2024 год и на плановый период 2025 и 2026 годов.

Статья 1.1 «Основные характеристики бюджета МО СП «сельсовет Коктюбинский» Ногайского района РД на 2024 год

1. Общий объем доходов бюджета МО СП «сельсовет Коктюбинский» в сумме 8325791,00 рублей с учетом финансовых средств, передаваемых сельскому поселению в размере 2049791,00 рублей и по расходам в сумме 8325791,00 рублей согласно приложениям № 1 и № 2.

Установить, что доход в бюджет МО СП «сельсовет Коктюбинский» 2024 года формируется за счет доходов от уплаты местных налогов и сборов по нормативам, установленным законодательными актами РФ, РД и решениями органа местного самоуправления.

2. В 2024 году зачисление налогов и других обязательных платежей в бюджет муниципального образования осуществляется по следующим нормативам:

- налог на доходы физических лиц – 100 000 рублей;
- единый сельхозналог – 125000 рублей;
- земельный налог – 205000 рублей;
- налог на имущество физических лиц – 160000 рублей;
- арендная плата, а также средства от продажи права на заключение догово-

ров аренды за земли, находящиеся в собственности поселений – 5100000 рублей;

- Доходы от продажи земельных участков, находящихся в собственности поселений – 586000 рублей ;

Итого собственных доходов – 6276000,00 рублей.

Дотации – 1671600,00 рублей;

Субвенции – 378191,00 рублей

Всего доход в 2024г. – 8325791,00 рублей.

3. Учесть в местном бюджете на 2024 год поступления доходов по основным источникам в объеме согласно приложения № 1.

4. Утвердить распределение расходов местного бюджета на 2024 год по разделам, подразделам, целевым статьям расходов, согласно приложения № 2 к настоящему решению.

Статья 1.2 «Основные характеристики бюджета МО СП «сельсовет Коктюбинский» Ногайского района РД на 2025 год

1. Общий объем доходов бюджета МО СП «сельсовет Коктюбинский» на 2025 год в сумме 8443573,00,00 рублей с учетом финансовых средств, передаваемых сельскому поселению в размере 1559573,00 рублей, в том числе налоговые и неналоговые доходы МО СП «сельсовет Коктюбинский» - 6884000,00 рублей.

2. Общий объем расходов МО СП «сельсовет Коктюбинский» - 8443573,00 рублей

Установить, что доход в бюджет МО СП «сельсовет Коктюбинский» 2025 года формируется за счет доходов от уплаты местных налогов и сборов по нормативам, установленным законодательными актами РФ, РД и решениями органа местного самоуправления.

Статья 1.3 Основные характеристики бюджета МО СП «сельсовет Коктюбинский» Ногайского района РД на 2026 год

1. Общий объем доходов бюджета МО СП «сельсовет Коктюбинский» на 2026 год в сумме 8683694,00,00 рублей с учетом финансовых средств, передаваемых сельскому поселению в размере 1597694,00 рублей, в том числе налоговые и неналоговые доходы МО СП «сельсовет Коктюбинский» - 7086000,00 рублей

2. Общий объем расходов МО СП «сельсовет Коктюбинский» - 8683694,00 рублей.

2. Установить, что заключение и оплата органами местного самоуправления муниципального образования договоров, исполнение которых осуществляется за счет средств местного бюджета, производится в пределах утвержденных им лимитов бюджетных обязательств в соответствии с ведомственной, функциональной и экономической классификациями расходов местного бюджета и с учетом принятых и неисполненных обязательств. Обязательства, вытекающие из договоров, исполнение которых осуществляется за счет средств местного бюджета органами местного самоуправления муниципального образования сверх утвержденных им лимитов бюджетных обязательств, не подлежат оплате за счет средств местного бюджета. Учет обязательств, подлежащих исполнению за счет местного бюджета органами местного самоуправления муниципального образования, финансируемыми из местного бюджета на основе смет доходов и расходов, обеспечивается через орган, осуществляющий кассовое обслуживание исполнения местного бюджета.

3. Установить, что исполнение местного бюджета по казначейской системе осуществляется финансовым органом администрации муниципального образования с использованием лицевого счета бюджетных средств, открытых в органе, осуществляющем кассовое обслуживание местного бюджета в соответствии с законодательством РФ и РД.

Установить, что кассовое обслуживание исполнения местного бюджета осуществляется органом, осуществляющим кассовое обслуживание местного бюджета.

4. Утвердить распределение расходов МО СП «сельсовет Коктюбинский» по разделам согласно приложения № 2 к настоящему решению.

5. Нормативные и иные правовые акты органов местного самоуправления муниципального образования, влекущие дополнительные расходы за счет средств местного бюджета на 2024 год, а также сокращающие его доходную базу реализуются и применяются только при наличии соответствующих источников дополнительных поступлений в местный бюджет или при сокращении расходов по конкретным статьям местного бюджета на год, а также после внесения соответствующих изменений в настоящее решение.

В случае, если реализация правового акта частично (не в полной мере) обеспечена источниками финансирования в местном бюджете, такой правовой акт реализуется и применяется в пределах средств, предусмотренных на эти цели в местном бюджете на 2024 год.

6. Опубликовать настоящее решение в республиканской общественно-политической газете «Голос степи».

АЗИМОВ А.Б.

СУЮНДИКОВ З.Б.

Расходы местного бюджета на 2024 и плановые 2025 – 2026 годы

			2024 г.	2025 г.	2026 г.
1	Зарплата	211	2531829	2715225	2864000
2	Начисление на з/плату	213	764613	819998	864928
3	Ком. услуги	223	299000	310000	340000
4	Услуги связи	221	90000	90000	105000
5	Работы по содержанию имущества	225	180000	150000	200000
6	Прочие работы, услуги	226	1260000	1250000	1250000
7	Налоги, пошлины и сборы	291	20000	20000	20000
8	Налоги, пошлины и сборы	291	20000	20000	20000
9	Налоги, пошлины и сборы	292	60000	50000	60000
10	Увеличение стоимости основных средств	310	200000	250000	200000
11	Увеличение стоимости горюче-смазочных матер-в	343	170000	200000	250000
12	Увеличение стоимости строительных материалов	344	600000	550000	354000
	Увел.матер.запасов	346	811472	783500	820766
13	Увеличение ст-ти матер. запасов однократ. примен-ия	349	600000	550000	530000

ЕРЛИ САМОУПРАВЛЕНИЕ

14	Пенсия муниципальным служащим	264	98877	102850	115000
15	Пособия по социальной помощи населению	262	300000	250000	330000
16	Резервный фонд	296	320000	330000	360000
Итого:			8325791	8443573	8683694

Председатель сельского Собрания МО СП «сельсовет Коктюбинский»
Глава администрации МО СП «сельсовет Коктюбинский»

АЗИМОВ А.Б.
СУЮНДИКОВ З.Б.

Утверждаю
Глава Администрации МО СП
«сельсовет Коктюбинский»
З.Б.Суюндиков

Бюджетная роспись на 2024 год и плановые 2025 – 2026 годы

Доходы местного бюджета на 2024 год и плановые 2025 – 2026 годы

№№	Наименование	2024	2025	2026
1	НДФЛ	100000	150000	165000
2	ЕСХН	125000	136000	146000
3	Налог на имущество физических лиц	160000	210000	225000
4	Земельный налог	205000	230000	235000
5	Арендная плата, а также средства о продаже права на заключение договора аренды	5100000	5450000	5600000
6	Доходы от продажи земельных участков, находящихся в собственности поселений	586000	708000	715000
7	Итого собственных доходов	6276000	6884000	7086000
8	Дотации	1671600	1136000	1136000
9	Субвенции	378191	423573	461694
Итого		8325791	8443573	8683694

Председатель сельского Собрания МО СП «сельсовет Коктюбинский»
Глава администрации МО СП «сельсовет Коктюбинский»

АЗИМОВ А.Б.
СУЮНДИКОВ З.Б.

ЭСКЕРУЪВ

Шобытлы авылы Янғы авылдан (Эдигеден) 8–9 шақырым эм конғысы Ново-Дмитровка авылыннан да, сол шаклы болар, алыста орынласкан эди. Бу авыл, неге билмеймен, тап бир тувған авылымдай эсеме кирип калған. Авылдың авылери, келбети, кенъ орамлары эсеме туъскен мезгиллерде, карқырамды тап бир куъннинъ шувагы орайды, ойларымды телезитеди, ишимде кайдай да бир явапсыз соравларды эндиреди: не уышин? неге экен? Анам сосы авылдан болғангама? Яде нагашакам ман энемнинъ биз, балалар болып келсек, шынты суъйиниши, юзлерининъ юмартлыгы, озьлери танъкылыкта яшаса да, колларынынъ ашыкылыгы мутылмағангама? Яде нагашакамнынъ орамында тенълес балалар ман коъп ойнағангама, орамларды, аяк басларды коъп кезип юргенгема? Яде акылым басылганда, сосы уйкен авыл бирденнен болмагандай йок болувына сейирим калғангама?

Атам ат арбасына мени эм карында-сым Оразганды миндирип мунда тез-тез келетеген эди. Тувра нагашакам Ырысманбеттинъ эм энем Сутияттынъ уыине баратаган эдик. Бизди, балаларды, коъргенде, озьлерининъ карыныннан тувған авылеттердей коъретаган эдилер. Не береегин, не ыслатаягын билмейтаган эдилер. Коъбинше, акша ыслатып, ювыктагы туъкенге йиберетаган эдилер. Эм соъйтип баска ювыклардынъ да балаларыннынъ коънйилин табатаган эди. Сырагысы анамыз дуньядан тайганда, карындасымды, атамиз янғы аьелли болгыша булар саклады; мени нагашакамнынъ иниси Ибрагим эм онынъ аьелейи Увылбийке йыйып алдылар.

Ырысманбет-нагашакай эм Сутиятэней иманлы аьдемлер эди. Мезгилди бузбай, даьретлерин толысынша алып, намазларын кылатаган эдилер. Кайбир заманларда, сейирим келип, олардынъ намазы биткенше, ойыннан иркилип, карайтаган эдим. Сосы ясуьйкенлеримнинъ намазы, тилеги бизим келесектеги бактымыздынъ онъайлыгына себебин тийдирген болар.

Авылдың ортасы ман Шобытлы йылга алыстан тенъызге йолланган. Бу ерде йылга кенъ эди, сак болмасанъыз ютаман дегендей кавыфлыгы да бар эди, ама яс йигитлер, йылгадынъ мине шетин де, аьне шетин де байырлап, эркинине юзипсуьнйип шомылатаган эдилер. Кызыл кумаштынъ кесеклериннен белги тартып, ялдавдан, суьнйивден кызыклы ярыслар да уйгынлайтаган эдилер.

Шобытлы йылгадынъ бийик ярына ювык бир кесек маштак уйлер орынласкан эди. Сол уйлердинъ биревинде Ембийке-абайдынъ (Ему-абай дейтаган эдик) аьели туратаган эди. Анам бара-

таган, кирип шыгатаган эди. Авылдың куънтувар-сыртында, нагашакамнынъ уыиннен заьлимдей эректе, Юмазие-абайдынъ (Манапова-Гапарова) аьели яшайтаган эди. Бу орамды янғы орамдай коъретаган эдим. Не уышин десе мунда тереклер бар эди. Нагашакамнынъ орамында, мен билгенлей, доьрт-бес уы-

пан кыйылмастай, аян шайыт. Бу асарлар йигитлеримиздинъ отлы дав майданларда яс янларын йигитше курманлык эткенин ашыктан-ашык коьрсетеди.

Тек узак йыллардан бермеген тамашам бир де битпейди. Огырсыз дав да озып кетти. Элимиз курувга-туъзуьвге белсенли урынды. Бузув, бузгышлав деген бет-

лы йылга аьвелдегиндей язы-кысы ман узылмей шувылдар. Сога ыспат айтувлы шаиримиз Кадриядынъ тоьмендеги кайратлы сыдыралары:

*Оъз куьйине оьктем сенген делидей,
Тереклерге бир-бирлеп ел каныга.
Биревиннинъ, кагып, колын ол ыслай,
Баскасыннынъ, ойсыз, шала ягына.
Уьндемейлер аялмаган тереклер,
Тек кышкыра даяналмай юрегим:
Ох, тереклер, бутаклар ман оранъыз,
Шалып йыгып, коьрсетинъыз*

керегин...

(«Уьндемей калма, ерим» ятлавыннан узик)

Шобытлы авылдың кубласында, аьвелги берк ногай аьдетине бойсынып Меккеге туслас, 1–2 шақырымдай ерде, Камыс-оылик ерлескен.

Бу оыликте анам да койылган. Анамды ызгы йолга салган мезгили, аьдемлердинъ давазлары буьгуьнге дейим эсимде, коьз алдымда. Шобытлы авылдың яшавшылары, аьли баска юртларда яшаса да, йылда да узьбей оыликке келдилер, дуваларын озгардылар, зикир шегедилер. Кудайга, озьек те, якын ис. Шобытлы авылга багысланган асарымда мунавай шувмаклар бар:

*... Арба егип, ат егип,
Атам еткен юрт эдинъ,
Сагына калган энемнинъ
Кызлай туьскен тоьри эдинъ.
Алага асы болып,
Аьйле буйырык тувыпты.
Ошагынъа бас тутып,
Элди оттай куьыпты...
Ырымлы ырыз оьксип,
Кара янтак атыпты.
Анам яткан камыс оылик
Эскеруьвге калыпты...*

Кайбир заманларда, кешигип, Шобытлы авылдан айдынъ ярыгы ман, тынык кеше мен кайтатаган эдик. Тынык кеше десе де, ян-януварлардынъ шугыл кезингенин эслейсинъ. Атшалманлар аттынъ туягынынъ астына аьнемине, туьсер-туьспес йолдынъ эки ягындагы калыныкка йок болып кетдилер. Анъшылап юрген туьлки яде емтик излеп шыккан тавшан йолды кесип озадылар; йылга беттен кезик-кезик пен кешеге куьстынъ мунълы сеси шалынады. Йылгадагы койы оьскен ясыл шуьметектинъ енъил саркыган шувылдавы мени уйкыга бавлайды. Аттынъ юрисин шугыллатаяк болып шыгатаган атамнынъ «шуьв-шуьв» деген давазы да, тап ердинъ алыс муьйисиннен еткендей, муьлдиревимди теренлетеди. Тезден ийтлердинъ бир-бирине яваплагандай уьруьвлери авылымызга еткенимизди билдиреди.

АЛИБЕК КАПЛАНОВ,
Эдиге авыл ясуьйкени.

Арба егип, ат егип, атам еткен юрт эдинъ

ден эректе нагашакамнынъ иниси Будайханнинъ (Гапаров) аьели туратаган эди. Онынъ аьели Роза Якубовна (ол да бизге эней) мундагы ерли мектебте окутувшы эди. Нагашакамга авылдас болып белгили бозлавышы, сарыншы Хансылув-анайдынъ атасы Йыйкбай-агай туратаган эди. 1965–66-ншы йылларда, Шобытлы авыл бузылганда, Йыйкбай-агай бизге, Янғы авылга коьшеди.

Шобытлы, Арсланбек авылларды мен баьтир авыллардай коьремен. Сосы авылларды сондай оьрметке тийисли этуьвиме коьплеген ясуьйкенлеримиздинъ эскеруьвлери, дав йылларда ясларыннынъ йырлап кеткен йырлары себеблигин этеди. Хансылув-анай да «Ямгыршы», «Согыс йыры», «Дав майданда», «Анага хат», «Ястынъ йыры» деген асарларды келек оьспирлерге эстеликке калдырып кетти. Бу йырлар халкымыздынъ Элге алалыгына, балта ман шабылмастай, кылыш

левге салынды, ама да 1957-нши йыл терис токтастан саялы ногай шоьл уьш кесекке боьлинди. XX оьмирдинъ 60-ншы йылларынынъ ортасында Шобытлы сувдынъ ягасында оьрленип бараган Шобытлы, Арсланбек авыллары бузылдылар; халк тым-тыракай болып, ян-якка коьшти; давдынъ азабыннан босандык деп тыныш тавып турганда, коьшуьв-конувдынъ, юрт таславдынъ ызасы басларына кийилди. Янғыларда демеге болак, 90-ншы йыллардынъ ызында, сабыр болса да, оьсип бараган Кыстырылган авылы бузылды, тав малшылыктынъ оьрисине айланды.

Насипке, дунья туьрленеди, айланады, ийги туьрленислерди де аькеледи. Йигерленип сенем де туваети. Аьзиз шоьлниннен амалсыздан алыста юрген мынълаган ясларымыз тувған якларына кайтарлар, янғы авыллар курарлар, бузылганларды кайтадан ярастырарлар, авыр маьселелерди белсенли шешерлер. Шобыт-

СВО КАТНАСУВШЫСЫ

Аьлиги заманнынъ баьтири

тастык, неге десе Эл оьз баьтирлерин танымага керек.

Рустам Туркумбаев пан биз тел согув бойнша байланыс туттык, ол согысувлар арасында бизим сораваьларга яваплар берди. Яс Ставрополь крайынынъ Нефтекум районунынъ Кара-Тобе авылында 1983-нши йылдынъ кырк кийик айынынъ 20-нши куьнинде тувган. Рустам ногай аьелде оьскен. Мектебти битирген сонъ, коьлик айдавшы кесписин байырлайды эм эр борышын толтырмага кетеди. Сол заман йигерли ястынъ согыс йолы басланады. Рустам экинши Шешен кампаниясында катнаскан, ол – согыс аьрекетинъ ветераны. 2022-нши йылдынъ йй куьнлеринде Рустам контрактник болып, Аталыкты коршалавга кетеди. Катгы согысувлардынъ биринде Рустам атысувдынъ ишиннен танкты да, онынъ экипажын да сав шыгарган. Сол йигитлик уьшин ердесимизге «За доблесть» экинши дережели медаль тапшырганлар. Сол медаль мен баьтирлик уьшин савгалайдылар. Навруз айдан алып Рустам Туркумбаев баска боьликте куьлык этип баслайды, ол – танкист. Согысувлардынъ биринде Рустам явдынъ эки танкын бузады, бизим аьскершилер сол ислердинъ аркасы ман сав болып корсалавдан шыгадылар. Сол йигитлиги уьшин Рустам доьртинши дережели «Георгиевский крест» пан савгаланган. Бу медальди оьз борышларын толтырувда коьрсетилген йигерлик уьшин бередилер. Рустам аьрекетинъ юреги мен сайлаган. Онынъ айтувы ман, согыс бизим уйлерге келмесин деп йигерли, аьдил инсанлар Аталыкты сакламага кетедилер. Бизим яслар акша уьшин тувыл, тынышлык уьшин явды кувадылар, урадылар. Соьтип согысады ногай яс, аьлиги заманнынъ баьтири. Онынъ иниси Тимур да танкист, ол да – бек йигерли коршалавшы. Оькининшке, агалыинили туьрли ерлерде, коьрисип болмайдылар. Уйде кеделерин ата-аналары куьтедилер – Расул эм Фарида Туркумбаевлер. Рустам оьзи – бес баладынъ атасы.

Баьтирлерди тек кинода коьрсетпейдилер, олар бизим арамызда юредилер. Олардынъ аркасы ман бизим элимиз кавыфсызлыкта дайымларда турады эм тураак. Биз Рустамга эм баьри йигитлеримизге уйге сав кайтканын йораймыз. Биз аьскершилеримизге енъувди сагынамыз.

Алчимбек Алиев,
Радмир Нуралиев.
Сувьретте: Р. Туркумбаев.

Ногай халкы бурынгыдан алып согысларда юреклерин катырган, кыйынлыкларга шыныккан. XVI юзйыллыкта ногайлар, Москва патшалыгына куьлык этпеге барганда, Ливон согысында полякларга карсы шыкканлар. Россия патшалыгынынъ сырасына кирген заманда, олар туьрли согысувларда элдинъ бойсынмасын коршалаганлар. Ногайлар французларга, немецлерге карсы согысканлар эм каерде де оьз баьтирлигин коьрсеткенлер. Буьгуьнлерде де олар йигитлерше оьз Аталыгын коршалайдылар. Ногай халкынынъ увыллары согыс спецоперацясы басланган куьннен алып элимизди саклава савлай куьшин бередилер. Буьгунги бизим хабарымыз сондай йигитлердинъ бириси акында.

Озган йылдынъ сары тамбыз айында Интернетте согысувларда бузылган танктынъ уьстинде ердесимиз уйге отпускка келгени акында видеоролик шыкты. Танкист баьрисине де уйкен салам береди, темир атынынъ уьстинде олтырып. Биз онынъ акында язбага деп ток-

КИЗЛЯР РАЙОНЫ

Окувшыларга пайдалы йолыгыста

Россия студентлерининъ куьнин белгилев байрамынан алдын Кизляр районунынъ Новокрестьяновка авыл орта мектебининъ окувшылары ман Медициналык билимлендирувнинъ институты бойынша Ярослав Мудрый атындагы Новгород патшалык университетининъ 3-нши курсынынъ студенти Метали Савкатов пан йолыгыс озгарылды. Шарадынъ барысында студент Метали окувшылар ман оьз кеспи сайлавынынъ тарихи мен боьлисти. Баска болып, ол окувшылар ман яшавдынъ ден савлык кеби эм онынъ оьсип барагаган окувшыдынъ денине себеплик этуьви, деген темасы бойынша хабарлады.

Йолыгыс йогары коьнйилде оьпти. Окувшыларды баьри зат та, айтпага, кеспиди кайсы яста сайламага кереги, йогары окув ошагынынъ студенти болув не мен кызыклы экенлиги, ак халаттагы аьдемлердинъ ыхтыярлары эм борышлары акында сораваьлары кызыксындырдылар. Энь маьнели эм керекли

сораваьларын берген окувшыларга келеекте врач болаяк Метали Савкатов эстеликке «Движение Первых» организациядынъ билезиклерин (браслеттерин) эм блокнотларын савгалады.

– Йолыгыс баьри яктан да бек кызыклы эди. Буьгуьнлерде «Движение Первых» – ол элимиздинъ келеектегиси болады. Яс несилимиз янбы ашылуварына, етимислерине аьзир болып, туьрли кызыксынувлар ман толганлар. Ашык хабарласувымыз уьшин ййылганларга разылыгымды билдиремен, – деди оьз коьнйил ойлары ман боьлисип Метали Савкатов.

Белгилеп оьтейик, «Аьруьв йолыгыслары» шаралары Кизляр районунынъ «Движение Первых» организациясы ман туьрли билимлендируьв ошакларында озгарылып келеди. Окувшылар уьшин власть ваькиллери, белгили аьдемлери эм белсенли аьрекетшилер мен йолыгыслар ййы озгарылып келеди.

Сувьретте:шарадан коьринис.

ПРОЕКТ

Оьз халкында – оьктемликти, баскаларда сыйды тербиялайды

Янъыларда Москвадагы миллетлер уйинде «Нити» фотовыставкасы ашылды, маданият тармагынынъ бу баславлары Президент фондынъ коьтергишлеви мен яшавга шыгарылады. Проектинъ мырады – татымлык байланыслары эм Россия халкларынынъ аьдетлери мен эм маданияты ман кызыксынув аркалы

аьдемлер катнасувларын коьрсетуьв. Экспозицияда Дагестаннынъ туьрли авылларынынъ яшавшыларынынъ 80-нен артык портретлери коьрсетилди. Олар республикадынъ ярасык табиятында алынганлар.

Проект бойынша мастер-класс озгарылган эм «Дагестан планетасы» документаль-

лик фильм коьрсетилген. Сценарийдинъ авторы эм режиссеры – Родион Исмаилов. Ол, ййылганларга фильмди аьзирлегени акында айтып, проект тек Дагестан яшавшыларына тувыл, баьри россиянлылар уьшин социаллык яктан бек маьнели экенин белгиледи.

«Бизим проекттинъ мырады – аьр биревге, боьтен де яс несилге биз бир элдинъ граждандары экенин, оьктемсимеге тийисли тарихимиз, баалыклар эм аьдетлеримиз ортак экенин коьрсетуьв. Ата-бабаларымыздынъ маданиятын билуьв Тувган ерге суьйимди, оьз халкы уьшин оьктемлик сезимин эм баскаларды сыйлавады тербиялар», – деди режиссер.

Родион Исмаилов Дагестан Оькиметине эм республикадынъ Маданият министрствосына фильмди аьзирлеьвди уйгынлаганы эм коьмек эткени уьшин разылыгын билдирди. Ол киноды аьзирлеьв Дагестаннынъ Ногай районунда озганын билдирди. Мунда Калинин, Карагас, Кумлы, Нариман, Карасу, Куьнбатыр авылларынынъ ярасык табиятлы ерлери сайланган эди. Съемкаларда авыл яшавшылары, солай ок Москвада выставкада портретлери коьрсетилген «Айланай» Ногай

патшалык фольклор-этнографиялык ансамблининъ артистлери катнастылар. Каравшыларды боьтен де ногай аьскер басшысы Эдигединъ келбети сукландырды.

Родион Исмаилов – аьрекетине йогары белги берилген режиссер-документалист. Онынъ тек бир «Кочевье» деген республикадынъ бир шетиннен бир шетине койлар ман сыйырларды айдап аькететкан койшылардынъ акындагы фильмдинъ карасанъ, коьп заттынъ, сонынъ сырасында бу танъ аьдемлер авыр исти кабыл этип алганы акында ойланасынъ. Атаклы режиссер Родион Исмаиловтынъ бу фильми Китайда, Италияда, Россияда дунья кинофестивальлеринде савгалар алган.

Родион Исмаилов дагестанлылардынъ коьнаксуьрлигин, танъ юреклигин, ян тазалыгын белгилейди.

– Мен фильмди аьзирлегенде, мага баьри де – савлай Дагестан коьмек этти. Мунда мен йолыккан аьр бирев мага ярдам этпеге шалысты. Сога коьре бу фильм мен мен Дагестанга разылыгымды эм суьйимимди коьрсетемен, – дейди Родион Исмаилов.

Эльмира КОЖАЕВА.

Порядок обращения граждан в дежурную часть отдела МВД России по Ногайскому району с заявлением о преступлении, об административном правонарушении и о происшествии

Заявления о преступлении, об административном правонарушении и о происшествии могут поступать в дежурную часть ОМВД России по Ногайскому району в письменном виде, по почте, по телеграфу, по информационным системам общего пользования, факсимильным или иным видом связи либо доставляются заявителем или его представителем лично, а обращения о преступлении, об административном правонарушении, о происшествии - в устной форме.

Заявления и сообщения о преступлении, об административном правонарушении, о происшествии Вы можете подать, обратившись в дежурную часть (работает круглосуточно) главного здания ОМВД России по Ногайскому району с.Терекли-Мектеб ул. Буйнакского 1, либо обратившись к участковому уполномоченному полиции или любому сотруднику полиции по месту жительства.

Порядок работы с обращениями граждан определен приказом МВД России от 29.08.2014 года №736 «Об утверждении Инструкции о порядке приема, регистрации и разрешения в территориальных органах МВД РФ заявлений и сообщений о преступлениях, об административных правонарушениях, о происшествиях».

Порядок рассмотрения и решения, принимаемые по заявлению, определяются статьями 141-144 Уголовно-процессуального кодекса Российской Федерации.

Информирование заявителей о результатах предоставления государственной услуги

Информация о решении по заявлению (сообщению) о преступлении, об административном правонарушении и о происшествии в течение 24 часов с момента его принятия направляется заявителю, при этом заявителю разъясняется его право обжаловать данное решение и порядок его обжалования.

При подаче заявления необходимо знать:

При обращении с заявлением непосредственно в дежурную часть Ваше заявление обязаны зарегистрировать, выдать Вам талон уведомления с номером регистрации в книге учета

сообщений о происшествиях (КУСП) и датой обращения в отдел, который даёт Вам возможность уточнить, у кого на исполнении находится Ваше заявление, и какие меры по нему приняты.

При поступлении сообщения о преступлении, об административном правонарушении по телефону доверия принявший их уполномоченный сотрудник фиксирует сведения в учётной форме, оформляет их рапортом и передаёт в дежурную часть территориального органа для незамедлительной регистрации в КУСП.

Знайте, что информация, содержащаяся в заявлении не должна содержать заведомо ложных сведений (об этом заявитель предупреждается под роспись). В обратном случае, Вас могут привлечь к уголовной ответственности по статье 306 Уголовного Кодекса РФ «Заведомо ложный донос».

С образцами заявлений можете ознакомиться в дежурной части отдела МВД России по Ногайскому району.

Почтовый адрес ОМВД России по Ногайскому району: инд.368850, Республика Дагестан, Ногайский район, с.Терекли-Мектеб, ул.Буйнакского, 1.

Неправомерные действия сотрудников органов внутренних дел, связанные с приемом или отказом в приеме заявлений и сообщений о преступлениях, об административных правонарушениях, о происшествиях могут быть обжалованы в прокуратуру Ногайского района, руководствуясь МВД по Республике Дагестан и отдела МВД России по Ногайскому району, в том числе по телефону доверия.

Телефоны дежурной части Отдела МВД России по Ногайскому району: 02 (единая служба) или 8 (87-256) 2-14-78 (телефон доверия), для обращения по мобильной связи наберите 020. Телефон доверия МВД по Республике Дагестан 8 (8722) 98-48-48.

Разговоры по телефону записываются на многоканальный цифровой комплекс регистрации сигналов дежурной части и могут служить неоспоримым доказательством Вашего обращения в полицию.

Штаб Отдела МВД России по Ногайскому району

Куьнбатар авыл яшавшысы
Базархан Борамбай кызы
Балдаевага
увыт айынынъ 3-нши куьнинде
80 ясына толаягы ман

*Келекте куьнлеринъ
Алдынгдай бай болсын.
Уьйинъдеги берекет
Мол тоьгилсин, таймасын.
Картлык тувыл кув шашлар
Сонынъ уьшин кыйналма.
Узак болсын оьмиринъ,
Йьлларынъды санама.*

Кутлавшылар: кеделери *Расул эм Мурат, кызлары Альфира, Марина, Гульнара, унык кеделери эм кызлары, келинлери Еминат эм Индира.*

ХАЛК АВЫЗЛАМА ЯРАТУВШЫЛЫГЫ

Аксак аяк куьнали тувыл

(ногай халк эртеги)

Бурынгы заманларда дуньяда бир карт яшаган. Онынъ доьрт увылы болыпты. Карт оьледи эм увылларына асабалык болып ак улак калады. Бир куьнинъ бирисинде улак арт аягына аксайды. Агалы-инили ога языгы ийип, дарман ягып, аякты байлайдылар. Аьдетинше, калган асабалыкты боьледилер. Соьйтип, карттынъ увыллары да улакты боьлип баслайдылар. Арттагы сав аякты уьйкен агасына бердилер, эки алды аякларды орта увыллар аладылар, кишкейге аксак арт аяк тиеди. Соьйтип, кишкей улакты оьстирип баслайдылар. Оьлен ашатып, айран эм сув берип, кешелерде йьлы ошактынъ янына яткарып, агалы-инилер айванга карайдылар.

Бир куьн яткан улактынъ уьсти-не от ушкыны туседи, аксак аякты

байлаган шуберек янып баслайды. Улак уьйден шыгып, авлакка шабады, кырда уьйилген пишенге от тусиреди. Сол пишен хандыкы болган. Ол ашувланады эм куьнали тоьлесин деп суд кеседи. Доьрт агалы-инили келедилер ханнынъ алдына.

– Тоьленьиз, олай болмаса, мен сизди тутнакка саламан, – деп кышкырады хан.

– Аьши, аьши, тоьленьиз, болмаса, сизди тутнакка салады хан, – деп онынъ соьзин йоьплейдилер куллалары.

– Сыйлы хан, сол пишен уьшин биз тоьлемеге керек тувылмыз, – деп айтадылар уьш агалы-инили. – Дурыс, улак бизге атамьздан калган, тек биз оны боьлип алганмыз. Шуберек пен байланган аяк кишкей инимиздики, ол бу ерде куьнали

болады. Ол тоьлесин!

– Ким тоьлесе де, мага баска тувыл. Кишкей ининъиз тоьлесин, – дейди хан.

– Аьши, аьши, кишкей тоьлесин. Акыллы ханга баска тувыл, ким тоьлесе де, – деп онынъ соьзин йоьплейдилер куллалары.

Не деп айтсын карттынъ кишкей увылы. Хан ман эриспеге бир амалы да йок. Тоьлсек болды эм коьнгили тусип, уьйине карап юрди. Алдына бир карт аьдем шыкты.

– Кайда йолландынъ, балам? Коьнгилинъ не уьшин тоьмен? – деп сорады ол.

Тоькпей-шашпай, баьри затты да айтты яс картка, кайгысы ман боьлисти.

– Балам, балам, дурыс этпегенсинъ сен, не уьшин макул болдынъ тоьлемеге? Куьнали сен тувыл, сенинъ уьш агаларынъ. Не уьшин экенин айттайым. Эгер улакка бир аксак аяк болган болса, ол барып, пишенди якпаяк эди. Сол пишенге улакты уьш сав аяклар аккелген, олардынъ иелери белгили, олар тоьлесинлер ханга, – деди карт.

Кишкей инилери ханга келип оьзининъ не уьшин куьнали тувыл экенин аьтлатты.

– Сыйлы хан, суд дурыс кесилмеген. Дурыс, сенинъ пишенинъди аксак аякка байланган шуберек яккан. Тек ол оьзи келип болмаган ша пишенге, оны уьш сав аяк аккелген, олардынъ иелери – меним агаларым, – деди ол.

Шакырды хан тоьрешилери, кайтадан суд кесинъиз деген буйрык берди. Соьйтип, уьйкен агалары иниси мен бирге тоьлемеге токтастылар.

Аксак аяктынъ куьнаси йок ша. *Аьзирлеген Г.БЕКМУРАТОВА.*

<p>Ногай районы бойынша Россиядынъ социаллык Фонд боьлигининъ куллыкшылары Альбина Яхьяевна Кулунчаковага суьйикли</p> <p>атасы дуньядан тайганы ман байланьыста каты кайгырувларын билдирдилер эм бассавлык йорайдылар.</p>	<p>Терекли-Мектеб авыл яшавшысы</p> <p>Алимет Таип кызы Алыпкашева топырак болганы ман байланьыста мектебте бирге окыган тенъйолдаслары каты кайгырадылар, онынъ ювьякларына эм кардаштутванларына бассавлык йорайдылар.</p>	<p>Орта-Тоьбе авылыннынъ орта мектебининъ 1990-ншы йьлдынъ выпускниклери эм окытувшылары бирге окыган тенъи эм окувшысы</p> <p>Тахир Аьубекеровтынъ замансыз дуньядан тайганы ман байланьыста каты кайгырадылар эм онынъ аьелине, кардаштутванларына бассавлык йорайдылар.</p>
---	---	---